

TANULMÁNYOK

DOI: 10.17165/TP.2014.3-4.1

MÁRKUS EDINA

Az általános célú felnőttképzést végző intézmények és programjaik regionális megközelítésben*

Az általános célú felnőttképzés helyzete Magyarországon kutatás célja a hazai, iskolarendszeren kívüli felnőttképzés általános célú képzései helyzetének feltárása egyrészt az intézmények, másrészt a programok oldaláról. A kutatás többelemű, a hazai és nemzetközi szakirodalom elemzése mellett a meglévő adatbázisok, nyilvántartások adatait másodelemezük, ezen túl intézményvezetőkkel és szakértőkkel interjúk vizsgálatot folytatunk. A tanulmány ennek a nagyobb ívű, többelemű kutatásnak a részeredményeit mutatja be. Elsősorban a nyilvántartásokból készített saját adatbázis adatainak elemzésére koncentrál. A kínálatot vizsgáljuk, azt, hogy milyen a potenciális intézményi és programkínálat a felnőttek számára, milyen eltérések vannak a különböző társadalmi-gazdasági háttérű régiók tekintetében.

Háttér

A felnőttképzés témaköre az elmúlt évtizedekben egyre inkább előtérbe került. Gazdasági és társadalmi szerepét egyaránt elismerik. A gazdaság oldaláról a versenyképesség, foglalkoztathatóság; a társadalmi hasznát tekintve a befogadó társadalom, az aktív állampolgárság és a személyes fejlődés kapcsán hangsúlyozzák a felnőttképzés szerepét.

Az általános célú felnőttképzés helyzete Magyarországon kutatás célja a hazai iskolarendszeren kívüli felnőttképzés általános célú képzései helyzetének feltárása egyrészt az intézmények, másrészt a programok oldaláról. A hazai és nemzetközi szakirodalom elemzése mellett a meglévő adatbázisok, nyilvántartások adatait másodelemezük, ezen túl intézményvezetőkkel és szakértőkkel interjúk vizsgálatot folytatunk. A másodelemzés célja egy helyzetkép kialakítása az általános célú felnőttképzések számosságáról, az általános képzést nyújtó intézmények területi elhelyezkedéséről, az általános célú képzési programok tartalmáról, a résztvevők köréről. Az interjúk vizsgálatok eredményeképpen célunk az általános célú felnőtt-

* A kutatás a TÁMOP 4.2.4. A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

képzések tervezése és szervezése során felmerülő problémák, a képzések eredményességéhez szükséges feltételek (hálózatos működés, támogató közösségi környezet), a képzések tartalmi fejlesztésére szolgáló javaslatok, a képzéseket támogató jogi, adminisztratív és finanszírozási gyakorlatra vonatkozó vélemények megismerése.

A tanulmány ennek a nagyobb ívű, többelemű kutatásnak a részeredményeit mutatja be. Elsősorban a meglévő statisztikák másodelemzésére és a nyilvántartásokból készített saját adatbázis adatainak vizsgálatára koncentrálnak.

A felnőttoktatást és -képzést iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli területekre különíthetjük el. Ezek funkciója, szabályozási háttere is más. Az iskolarendszerű felnőttoktatásba tartozik a befejezett alap-, közép- és felsőfokú végzettséget nyújtó képzések köre, míg az iskolarendszeren kívüli képzés körébe sorolunk minden egyéb felnőttképzést, munkaerő-piaci képzéseket éppúgy, mint a személyes fejlődést szolgáló, egyéni érdeklődés alapján szerveződő szabadidős képzéseket.

Az általános képzés meghatározásakor egy szélesebb és egy szűkebb értelmezés is lehetséges. Ha az iskolarendszerű felnőttoktatás és az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés teljességében értelmezzük az általános képzést, akkor az iskolarendszerű felnőttoktatás alap- és középfokú befejezett iskolai végzettséget nyújtó képzéseit is általános képzésként definiálhatjuk. Ezek azok, amelyek formális keretűek, és leggyakrabban a második esély iskoláiként találkozhatunk vele a szakirodalomban; részben a korábbi dolgozók iskoláinak utódaiként léteznek. Emellett az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés szakmai, nyelvi és általános célú felosztásában az általános képzéseké az egyik terület. Szűkebb értelemben ez utóbbit érthetjük az általános célú felnőttképzés alatt.

Az előbbi meghatározás az intézmények oldaláról közelít. Van az általános képzés meghatározásának egy másik útja is, amely a tartalmi elemek oldaláról közelít. A 2013. szeptember 1-jén már nem hatályos, de több mint 10 évig meghatározó jelentőségű 2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről általános képzés fogalma szerint minden „*olyan képzés, amely az általános műveltség növelését célozza, amely hozzájárul a felnőtt személyiségének fejlődéséhez, a társadalmi esélyegyenlőség és az állampolgári kompetencia kialakulásához*” (2001. évi CI. törvény.... 2001, 11417). A jelenleg hatályos 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről nem az általános képzés, hanem az egyéb képzés fogalmat használja, de ha a meghatározást megnézzük tartalmilag, az a korábbi törvény általános képzés fogalmának feleltethető meg. Eszerint egyéb képzés minden „*olyan képzés, amely az általános műveltség növelését, megnevezhető szakképesítéshez, szakmai végzettséghez vagy nyelvi képzettséghez nem köthető kompetenciák fejlesztését célozza, hozzájárul a felnőtt személyiségének fejlődéséhez, a társa-*

dalmi esélyegyenlőség és az állampolgári kompetencia kialakulásához” (2013. évi LXXVII..., 2013, 54682). Ez egy kizáró jellegű definíció, de hasonlóan a 2001-es törvény meghatározásához, eszerint is szakmai, nyelvi és általános (az új törvény terminológiájában egyéb) területeket különíthetünk el az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés területén.

A hazai szakirodalomban legáltalánosabban használt definíció, amely Sz. Tóth (é. n.) egy, az általános képzés fejlesztését célzó munkájában is szerepel a következő: az általános felnőttképzés tevékenységkörébe tartozik a szakmától független, ugyanakkor több foglalkozási körben is alkalmazható, általános ismeretek és készségek oktatása, fejlesztése.

A hazai szakirodalomban az általános képzésre vonatkozóan az iskolarendszerű felnőttoktatás történeti vonatkozásainak, funkcionális elemzésének, valamint az intézményrendszernek a vizsgálatára is találhatunk példákat, többek között Felkai (2002), Csoma (2002), Sáska (2002), Mayer (2003, 2006), Bajusz (2008) munkái nyomán. Az iskolarendszeren kívüli képzés nem formális keretek között folyó általános célú képzéseit végző intézmények és tevékenységük vizsgálata nem jellemző. Vagy általában a felnőttképzési intézményrendszerre, különösen az akkreditált intézményekre vonatkozóan (Koltai 2005a, 2005b, Farkas és munkatársai 2011), vagy egy-egy részterületre, speciális programokra, vagy célcsoportra (iskolából lemorzsolódott fiatalok, fiatal felnőttek)/ irányulóan találhatunk vizsgálatokat (Györgyi 2006).

Nemzetközi téren is van előzménye az általános célú felnőttképzés vizsgálatának. *„Az elmúlt években volt erre a területre vonatkozóan egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat „Non-Vocational Adult Education in Europe – Nem szakmai felnőttképzés Európában” elnevezéssel európai országok részvételével. Azonban némileg más a megközelítés, az általános képzésre a nem szakmai felnőttképzés fogalmat használják. Ez jóval tágabb, mint a hazai értelmezés, mert magában foglalja a nyelvi és informatikai képzéseket is, minden képzést, ami nem szakmai célú, nem szakképzettséget nyújt, függetlenül attól, hogy iskolarendszerű vagy iskolarendszeren kívüli programokról van szó”* (Márkus 2013, 6–7).

Az általános és szakképzés területének elkülönítése is megfigyelhető. Számos szerző elismeri mindkét terület fontosságát, de támogatottság szempontjából megállapítja, hogy a szakképzés dominanciája jellemző. Ennek háttérben többek között az állhat, hogy a szakképzésnek, a munkaerő-piaci irányultságú, rövidebb ciklusú képzéseknek az eredményessége könnyebben mérhető, mint az általános képzésnek.

Bár az utóbbi időben vannak komoly próbálkozások az általános képzés hatásának vizsgálatára. A BeLL (Benefits of Adult Learning) projekt az Európai Bizottság Egész életen át tartó tanulás program finanszírozási keretei között valósult meg. Ennek a kétéves nemzetközi

projektnek az volt a célja, hogy a felnőttképzés hasznát feltérképezze. A nemzetközi konzorcium tagjai által elkészített tanulmány egyik konklúziója, hogy az ún. szabad felnőttképzésben^[1] való részvételnek számos olyan haszna van, amely messze túlmutat az egyéni hasznon és számos társadalmi előnnyel is jár. A kutatás eredményei szerint a résztvevők társadalmi háttérüktől függetlenül részesülnek a képzések pozitív hatásaiban, valamint azt is megállapítják, hogy minél alacsonyabb a résztvevők iskolai képzettsége, annál nagyobb haszonnal jár számukra a felnőttképzésben való részvétel.

Egy másik kutatás a WBL – Wider Benefits of Learning – A tanulás széleskörű haszna projekt keretében több mint 200 témával foglalkozó tanulmány rendszerezett összesítését végezték el. A kutatók a tanulás fogalmát szélesen értelmezték: a formális, a nem-formális és az informális tanulást is tanulásnak tekintették. A kutatásba bevont, elemzett tanulmányok a személyiség és a társadalmi fejlődés, az élethosszig tartó tanulás különböző formái és szintjei közötti összefüggéseket vizsgálták. Néhány téma, amelyet a kutatók azonosítottak: tanulás és az azonosságtudat kapcsolata; a tanulás és az egészség kapcsolata; a tanulás és életelégedettség, boldogság; a tanulás és a közösség vitalitása, életképessége (Mihályfi 2012; Akerman–Vorhaus–Brown 2011).

Egyes szerzők, talán a képzések sokszínűsége és a képzést végzők nehezen körülhatárolhatósága, illetve több ágazat (felnőttképzési, közművelődési) és szektor (állami, piaci, civil) intézményei miatt az általános képzéseket fontos szerepűnek, de alacsony arányúnak tartják a felnőttképzés rendszerén belül. Mivel több szektor intézményei, többféle forrásból indítanak ilyen programokat, és a meglévő nyilvántartások nem összegzik ezeket az adatokat, jelenleg csak becsülhető a felnőttképzés általános képzési területének nagysága, minősége, területi megoszlása, az általános képzést végző intézmények, a képzési programok és képzésben résztvevők száma.

A vizsgálat módszertana

Az elemzés során a következő nyilvántartásokat használjuk: Felnőttképzési intézmények nyilvántartása – Nemzeti Munkaügyi Hivatal; Akkreditált intézmények listája – Nemzeti Munkaügyi Hivatal (FAT által akkreditált intézmények); Akkreditált képzési programok listája – Nemzeti Munkaügyi Hivatal (FAT által akkreditált programok listája).

Ezek a nyilvántartások 2013 szeptemberéig teljes képet nyújtanak a Magyarországon működő intézményekről. A nyilvántartás a felnőttképzést végző intézmények számára kötelező volt, az intézményi és programakkreditáció választható. Az akkreditáció elnyerése, a ma-

gasabb minőségi követelményeknek való megfelelés előnye mellett a támogatott képzések, pályázatokhoz kapcsolódó képzések esetében és az adómentesség miatt is hasznos volt. Azért a múlt idő, mert a 2013. szeptember 1-jétől hatályos 2013. évi LXXVII: törvény a felnőttképzésről új helyzetet teremtett: a nyilvántartás szerepét az engedélyeztetési eljárás, a képzési programok akkreditációjáét a programkövetelmények nyilvántartásába való bekerülés vette át. Azonban azért tartjuk hasznosnak a 2013-as helyzet áttekintését, mert egy utolsó képet kaphatunk. Egy-két év múlva érdemes lesz összehasonlítani a 2013-as törvény hatására kialakuló és az azt megelőző helyzetet, és megvizsgálni a változásokat.

A Felnőttképzési intézmények nyilvántartása a hazánkban működő felnőttképzést végző szervezeteket tartalmazza. Az Akkreditált intézmények nyilvántartásában a 2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről és kapcsolódó rendeletei szerint akkreditációt kezdeményező és azt elnyerő intézmények szerepelnek; számunkra elsősorban a szervezetek területi adatai informatívak. Az Akkreditált képzési programok nyilvántartása, a programok elnevezésén túl az óraszámot, valamint az akkreditáló intézmény alapadatait tartalmazza.

A Felnőttképzési intézmények nyilvántartása, valamint az Akkreditált intézmények és programok nyilvántartása révén egy, az intézmények teljes körére kiterjedő, de statikus képet kapunk, elsősorban a kínálatot tudjuk vizsgálni. Azt nem tudhatjuk meg, hogy ezek az intézmények minőségi jellemzők mentén milyen intenzitással működnek. Az egyes akkreditált képzési programok milyen gyakorisággal vannak meghirdetve. Az azonban kiderül, hogy a vizsgált régiókban hány és milyen típusú szervezet van nyilvántartva, hányan vállalkoztak akkreditációra, és milyen típusú képzési programokat akkreditáltak, tehát hogy milyen a potenciális intézményi és programkínálat a felnőttek számára.

A módszertant tekintve az elemzést az említett nyilvántartások használatával végeztük. Az Akkreditált intézmények és képzési programok nyilvántartását a saját elemzési szempontjainknak megfelelően kódoltuk, és saját adatbázist hoztunk létre. A kódolást az intézmények esetében területi elhelyezkedés, szektor és gazdálkodási forma szerint, a képzési programok vonatkozásában szintén az akkreditáló szervezet alapadatai (szektor, gazdálkodási forma), a képzés célja, az általános és szakmai célon belüli céljai, valamint az óraszámok tekintetében végeztük. A programok csoportosítása, kódolása a képzés elnevezések tartalmi elemzésén alapult, a szakmai, nyelvi és általános három kategóriát alkalmazva. Számos esetben dönteni kellett a képzés szakmai és általános jellegéről, például a járművezetői képzések A és B kategóriái az általános képzés kategóriájába kerültek a C, D, E és továbbiak a szakmaiba. A digitális

írástudás, az alapszintű felhasználói informatikai képzések az általános képzésbe, de a magasabb óraszámú, specializáltabb informatikai képzések a szakmai csoportba lettek sorolva.

Az általános képzéseket is tovább csoportosítottuk. Az adatbázis áttekintése után az általános képzésen belül a következő alkategóriákat határoztuk meg: alapkompétencia-fejlesztő, felzárkóztató; kulcskompetencia-fejlesztő; komplexebb kompetencia-fejlesztő; több területen használható ismereteket nyújtó; személyiségfejlesztő; munkaerő-piaci elhelyezkedésre összpontosító; szabadidős tevékenység; autóvezetés. A több területen használható ismereteket nyújtó csoportba olyan képzések kerültek, amelyek döntően ismeretalapúak, nem köthetők foglalkozáshoz, akár a mindennapi életben mindenki számára hasznosak lehetnek, pl. elsősegély-nyújtási ismeretek, tűzvédelmi ismeretek. A járművezetői képzéseknek azért hoztunk létre önálló kategóriát, mert ha besoroltuk volna valamely előbbi csoportba, nagyon megemelte volna a számát az abba tartozó képzéseknek.

A kulcskompetencia-képzéseken belül az alábbi kategóriákat határoztuk meg, összhangban az EU ajánlásában (Az Európai... 2006) meghatározott kulcskompetencia-területekkel (kivéve a kommunikáció idegen nyelven területet), azt kiegészítve egy komplex, több kulcskompetenciát fejlesztő kategóriával: megtanulni tanulni; kommunikáció; digitális kompetencia; vállalkozói kompetencia; kulturális kompetencia; társas és állampolgári kompetencia; matematika, természettudományi és technológiai kompetencia; komplex kompetenciafejlesztés. A komplex kategória alkalmazása azért vált szükségessé, mert több képzés nem egy, hanem több kulcskompetencia-terület fejlesztését tűzte ki célul.

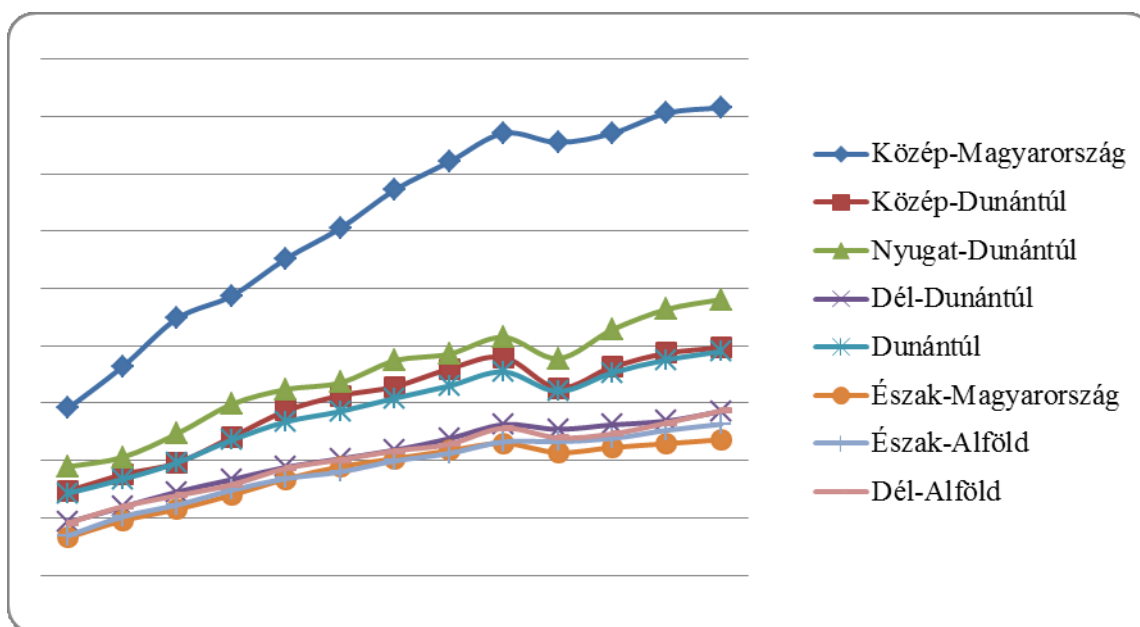
Az adatokat 2013. szeptemberi és decemberi időszakból vesszük. Az akkreditált intézmények és programok nyilvántartásainak adatállománya kis mértékben változott 2013 szeptembere és decembere között; szinte minden esetben a decemberi állapot szerinti adatokkal dolgoztunk, ezeket az egyes ábrákon fel is tüntetjük.

Azokra az intézményekre és képzési programokra vonatkozik a vizsgálatunk, amelyek a fenti nyilvántartásokban szerepelnek, tehát a nem akkreditált intézmények (kivéve a Felnőttképzési intézmények nyilvántartása adatait) és képzési programok nem jelennek meg az elemzésben.

A hazai régiók fejlettsége

Mivel az elemzésünk egyik szempontja a regionális megközelítés, így fontosnak tartjuk a hazai régiók gazdasági fejlettségére vonatkozó adatainak áttekintését.

A gazdasági fejlettség térbeli összehasonlítására legáltalánosabban használt mutató az egy lakosra jutó bruttó hazai termék. Az 1. ábra adatait tekintve a régiók 2008 óta fennálló sorrendje nem változott, a köztük lévő különbségek azonban módosultak. „A legmagasabb fejlettségi színvonalú Közép-Magyarország előnye immár második éve csökkent a viszonylag fejlettebb dunántúli régiókhoz képest. A kevésbé fejlett területek lemaradása összességében tovább nőtt, közülük egyedül Dél-Alföld helyzete javult jelentősebben” (A gazdasági folyamatok... 2013, 3).

1 ábra: Az egy főre jutó bruttó hazai termék alakulása 2000–2012-i régiók szerint

Forrás: KSH Táblák (STADAT) - Idősoros éves, területi adatok -
Általános gazdasági mutatók saját szerkesztés

Mint az 1. táblázatban látható, ha az egy főre jutó bruttó hazai terméket az országos átlag százalékában tekintjük, a régiókon belül igen eltérő az egyes megyék gazdasági fejlettsége. Nyugat-Dunántúl átlag feletti mutatója kizárólag Győr-Moson-Sopron megye teljesítményének köszönhető. De más régiókban is tapasztalható egy-egy megye kiugróan jobb teljesítménye, pl. Észak-Alföld esetében Hajdú-Bihar megye, vagy Dél-Dunántúl esetében Tolna megye.

Területi egység	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Budapest	217,9	215,5	219,0	225,7	219,3	220,0	217,3
Pest	86,3	93,1	87,6	85,0	87,1	84,4	83,0
Közép-Magyarország	164,2	165,2	164,7	167,2	164,2	163,5	161,9
Fejér	97,4	95,8	94,5	84,5	88,1	92,8	94,0
Komárom-Esztergom	104,1	109,0	106,0	98,2	102,5	101,2	99,4
Veszprém	72,9	74,4	73,1	69,2	73,5	70,4	70,8
Közép-Dunántúl	91,2	92,6	90,8	83,4	87,4	87,9	87,9
Győr-Moson-Sopron	114,6	113,1	113,0	107,2	118,4	123,2	121,7
Vas	99,0	90,7	86,7	82,2	85,7	88,5	92,2
Zala	81,9	80,8	83,1	82,4	83,0	79,8	82,3
Nyugat-Dunántúl	100,9	97,8	97,4	93,5	99,7	101,7	102,8
Baranya	71,8	71,1	70,6	69,6	67,6	64,0	66,2
Somogy	63,2	62,8	63,5	63,8	64,7	63,4	63,5
Tolna	67,0	70,1	72,0	76,5	74,5	75,4	78,2
Dél-Dunántúl	67,7	68,0	68,6	69,3	68,4	66,6	68,2
Borsod-Abaúj-Zemplén	66,6	65,6	63,5	61,9	61,7	60,3	61,2
Heves	69,3	71,8	70,6	70,2	69,4	67,5	66,1
Nógrád	50,4	46,0	46,5	46,2	45,3	44,1	43,6
Észak-Magyarország	64,5	63,9	62,5	61,4	60,9	59,5	59,5
Hajdú-Bihar	73,0	71,3	71,0	73,8	74,4	73,9	74,5
Jász-Nagykun-Szolnok	65,5	64,4	65,2	68,1	62,0	64,2	63,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	53,7	53,8	53,6	54,6	54,9	53,3	54,7
Észak-Alföld	63,7	62,9	62,9	65,1	63,9	63,7	64,3
Bács-Kiskun	67,7	65,9	67,9	66,6	65,2	67,6	70,8
Békés	58,7	59,1	59,1	56,4	56,3	56,2	56,4
Csongrád	75,0	72,7	74,1	75,0	73,4	72,3	75,9
Dél-Alföld	67,4	66,1	67,4	66,4	65,4	66,0	68,4

**1. táblázat: Egy főre jutó bruttó hazai termék az országos átlag százalékában
(2006–2012)**

*Forrás: KSH – STADAT Táblák - Idősoros éves, területi adatok -
Általános gazdasági mutatók saját szerkesztés*

Ha a megyék sorrendjét tekintjük az egy főre jutó GDP alapján (2. táblázat) is láthatjuk azt, hogy egy régión belül is jelentős különbségek vannak és egy igen fejlett régió megyéjét, akár hátrányosabb helyzetű régió megyéje is megelőzheti (Veszprém megye 12., Hajdú-Bihar megye 10.).

Területi egység	2004	2008	2009	2010	2011	2012
Budapest	1	1	1	1	1	1
Pest	7	5	4	5	6	6
Közép-Magyarország	I	I	I	I	I	I
Fejér	5	4	5	4	4	4
Komárom-Esztergom	3	3	3	3	3	3
Veszprém	8	9	13	10	11	12
Közép-Dunántúl	III	III	III	III	III	III
Győr-Moson-Sopron	2	2	2	2	2	2
Vas	4	6	7	6	5	5
Zala	6	7	6	7	7	7
Nyugat-Dunántúl	II	II	II	II	II	II
Baranya	11	13	12	13	15	13
Somogy	15	16	16	15	16	16
Tolna	14	10	8	8	8	8
Dél-Dunántúl	IV	IV	IV	IV	IV	V
Borsod-Abaúj-Zemplén	16	17	17	17	17	17
Heves	12	12	11	12	13	14
Nógrád	20	20	20	20	20	20
Észak-Magyarország	VII	VII	VII	VII	VII	VII
Hajdú-Bihar	10	11	10	9	9	10
Jász-Nagykun-Szolnok	17	15	14	16	14	15
Szabolcs-Szatmár-Bereg	19	19	19	19	19	19
Észak-Alföld	VI	VI	VI	VI	VI	VI
Bács-Kiskun	13	14	15	14	12	11
Békés	18	18	18	18	18	18
Csongrád	9	8	9	11	10	9
Dél-Alföld	V	V	V	V	V	IV

2. táblázat: Régiók és megyék sorrendje az egy főre jutó GDP alapján 2004, 2008–2012

*Forrás: KSH – STADAT Táblák - Idősoros éves, területi adatok -
Általános gazdasági mutatók, saját szerkesztés*

A munkaerőpiac területi differenciáltsága már a rendszerváltást követően, 1992-ig kialakult, és a markáns területi különbségei továbbra is megmaradtak. Ahogyan a 3. táblázat adatait láthatjuk a gazdasági válság előtt, 2006-tól a munkanélküliségi ráta a kedvezőbb gazdasági adottságú régiókban csökkent, míg a rosszabb helyzetben lévő régiókban nőtt, így a területi különbségek fokozódtak. A régiók közötti foglalkoztatási különbségek a válság időszakában valamelyest mérséklődtek, mivel a gazdasági visszaesés negatív munkaerő-piaci hatása elsődlegesen a fejlettebb régiókat érintette, ugyanakkor a (2011-től még inkább kiszélesedő) közfoglalkoztatási programokban a hátrányosabb gazdasági helyzetű térségek nagyobb arányban vettek részt. „A gazdasági fejlettség differenciáltságának megfelelően Közép-Magyarország, Nyugat- és Közép-Dunántúl munkaerő-piaci helyzete 2012-ben is jóval kedvezőbb volt a kevésbé fejlett térségekenél” (A gazdasági folyamatok...2013, 37). „2012-ben Közép-Dunántúl

kivételével valamennyi régió foglalkoztatási színvonala javult, a közép-dunántúli kisebb mérséklődés pedig egy erőteljesebb növekedés után következett be” (A gazdasági folyamatok...2013, 4).

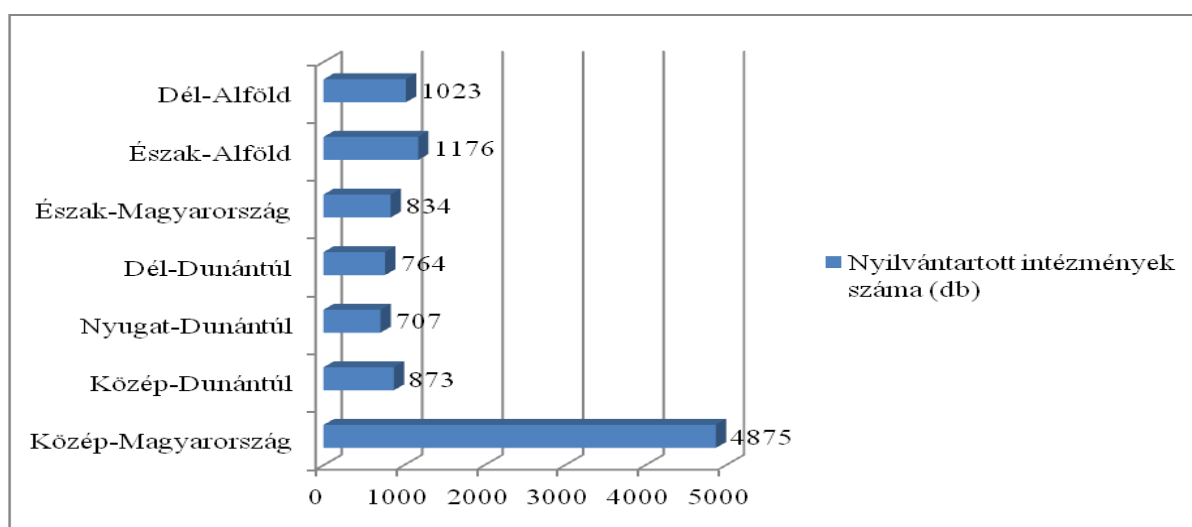
Területi egység	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Budapest	4,8	4,9	4,3	6,2	9,1	9,6	9,3	8,3
Pest	5,6	4,6	5,1	7,2	8,7	7,5	9,1	9,3
Közép-Magyarország	5,1	4,7	4,6	6,6	8,9	8,8	9,2	8,7
Fejér	4,9	4,8	5,5	9,4	9,5	9,6	10,3	9,7
Komárom-Esztergom	7,5	6,0	5,2	8,5	8,8	7,8	7,8	7,7
Veszprém	6,1	4,4	6,8	9,8	12,5	10,4	10,9	8,9
Közép-Dunántúl	6,1	5,0	5,8	9,3	10,3	9,3	9,8	8,8
Győr-Moson-Sopron	4,3	3,7	3,5	6,3	6,9	6,3	5,3	5,8
Vas	7,4	6,8	5,5	10,2	10,4	7,1	6,1	7,5
Zala	6,3	5,3	6,6	10,8	11,8	9,3	11,8	11,3
Nyugat-Dunántúl	5,7	5,0	4,9	8,6	9,2	7,4	7,4	7,8
Baranya	7,6	7,5	10,4	11,6	13,0	14,5	14,7	10,4
Somogy	10,3	11,7	10,4	11,4	13,5	13,1	10,3	9,9
Tolna	9,6	11,6	10,2	9,4	8,4	9,0	9,6	6,0
Dél-Dunántúl	9,0	10,0	10,3	11,0	12,1	12,7	12,0	9,1
Borsod-Abaúj-Zemplén	12,0	13,8	14,7	16,0	17,3	17,8	17,3	12,7
Heves	9,1	11,0	11,0	12,9	11,8	13,0	14,4	11,9
Nógrád	10,6	9,5	12,6	15,9	18,4	18,7	17,5	15,3
Észak-Magyarország	11,0	12,3	13,4	15,2	16,0	16,7	16,6	12,9
Hajdú-Bihar	9,2	7,9	8,9	11,3	13,2	13,2	13,5	14,9
Jász-Nagykun-Szolnok	9,6	9,4	8,5	11,4	10,9	11,1	11,3	11,3
Szabolcs-Szatmár-Bereg	13,6	14,7	17,5	19,1	18,4	18,4	16,2	16,1
Észak-Alföld	10,9	10,8	12,0	14,2	14,5	14,5	13,9	14,4
Bács-Kiskun	9,4	9,3	8,6	10,9	10,8	10,6	9,5	10,7
Békés	7,8	8,1	10,2	13,4	12,5	11,9	12,0	11,1
Csongrád	5,9	6,0	7,7	7,8	8,9	9,6	10,6	12,3
Dél-Alföld	7,8	7,9	8,7	10,6	10,6	10,6	10,5	11,3

3. táblázat A munkanélküliségi ráta alakulása 2006–2013 (%)

Forrás: KSH – STADAT Táblák - Idősoros éves, területi adatok – Társadalom, saját szerkesztés

Az intézményi háttér

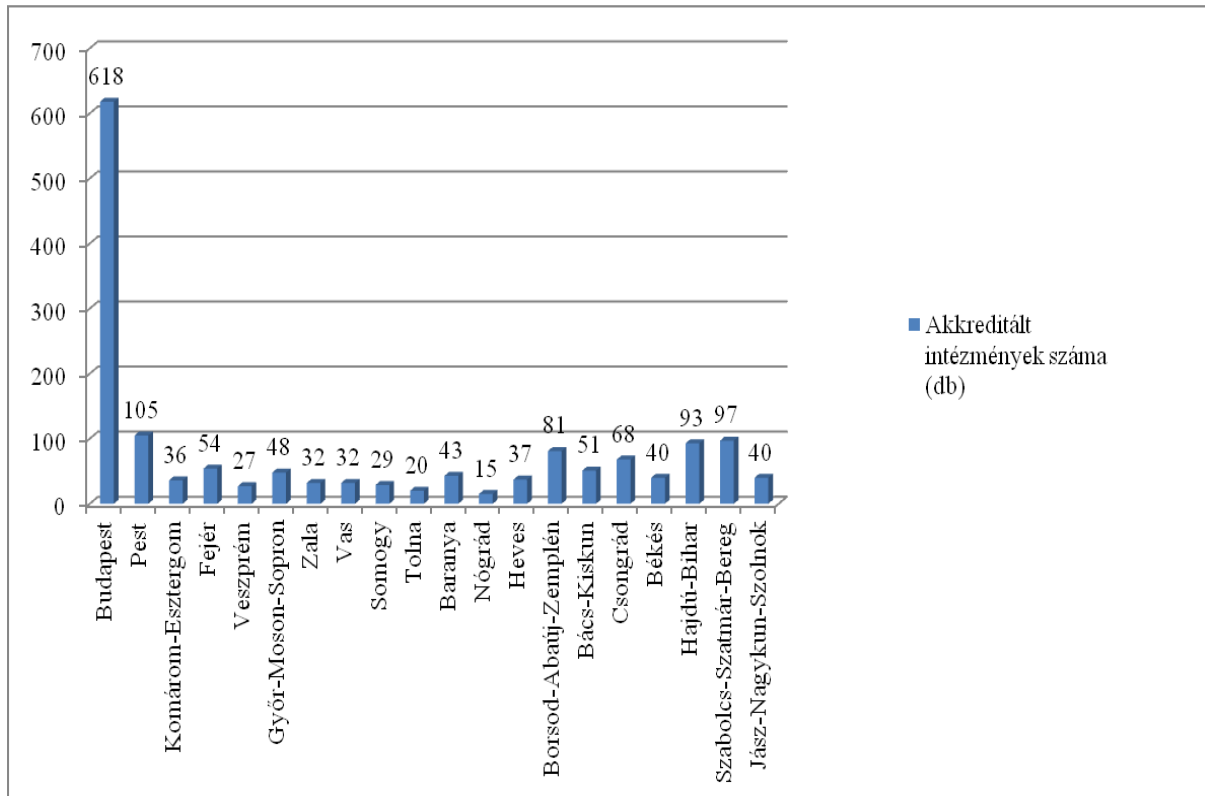
A Felnőttképzési intézmények nyilvántartásában 2013 szeptemberében 10264 szervezet szerepelt. Ha a korábbi időszakokra is visszatekintünk, akkor megállapíthatjuk, hogy ez a szám folyamatosan növekedett; 2005-ben közel 3000 szervezet, 2011-ben már közel 9000 szervezet volt regisztrálva. Ha a regionális megoszlást nézzük (2. ábra), akkor láthatjuk, hogy a Közép-Magyarországi régióban, Budapest miatt, valamint az Észak-Alföldön és Dél-Alföldön találhatók legnagyobb számban felnőttképzéssel foglalkozó intézmények. Épp a gazdaságilag fejlettebb Nyugat-Dunántúli és Közép-Dunántúli régióban nem magas a szervezetek száma.

2. ábra Nyilvántartott intézmények száma régióként (db)

Forrás: NMH – Felnőttképzési intézmények nyilvántartása 2013. szeptember

A FAT által akkreditált intézmények adatbázisa szerint az akkreditált intézmények száma 1566. Az intézmények budapesti és megyénkénti számait a 3. ábrán láthatjuk. A területi besorolásnál az intézmény székhelyét vettük alapul. Ha a megyei adatokat tekintjük, megállapíthatjuk, hogy az akkreditált intézmények száma a gazdaságilag fejlettebb térségekben, Budapesten és Pest megyében, egyébként a hátrányosabb helyzetű régiók megyéiben, ott sem minden megyében (Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg) magasabb.

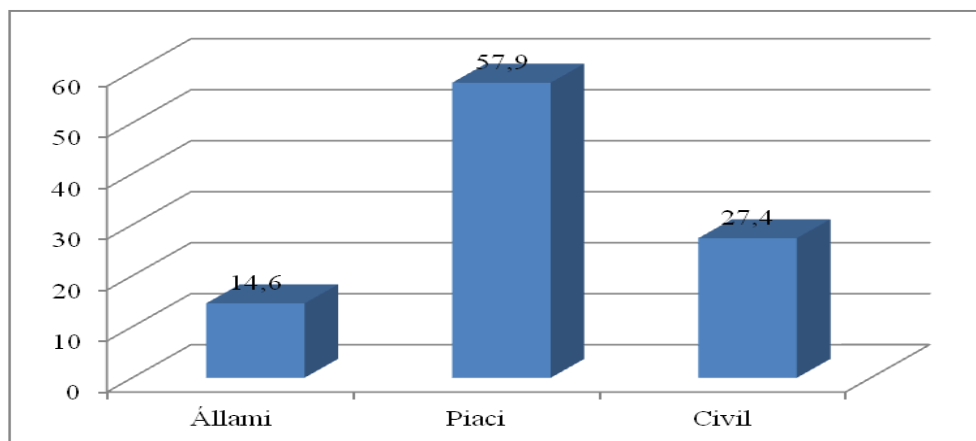

3. ábra: Akkreditált intézmények száma Budapesten és megyénként (db)

Forrás: NMH - FAT nyilvántartás 2013. december területi besorolások javítása után

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés intézményei igen sokszínűek: megtalálhatók piaci, civil és állami intézmények ezen a területen. Ha az általános helyzetet tekintjük, érdemes azt megnézni, hogy az akkreditált intézmények milyen szektorba sorolhatók, milyen gazdálkodási formájúak.

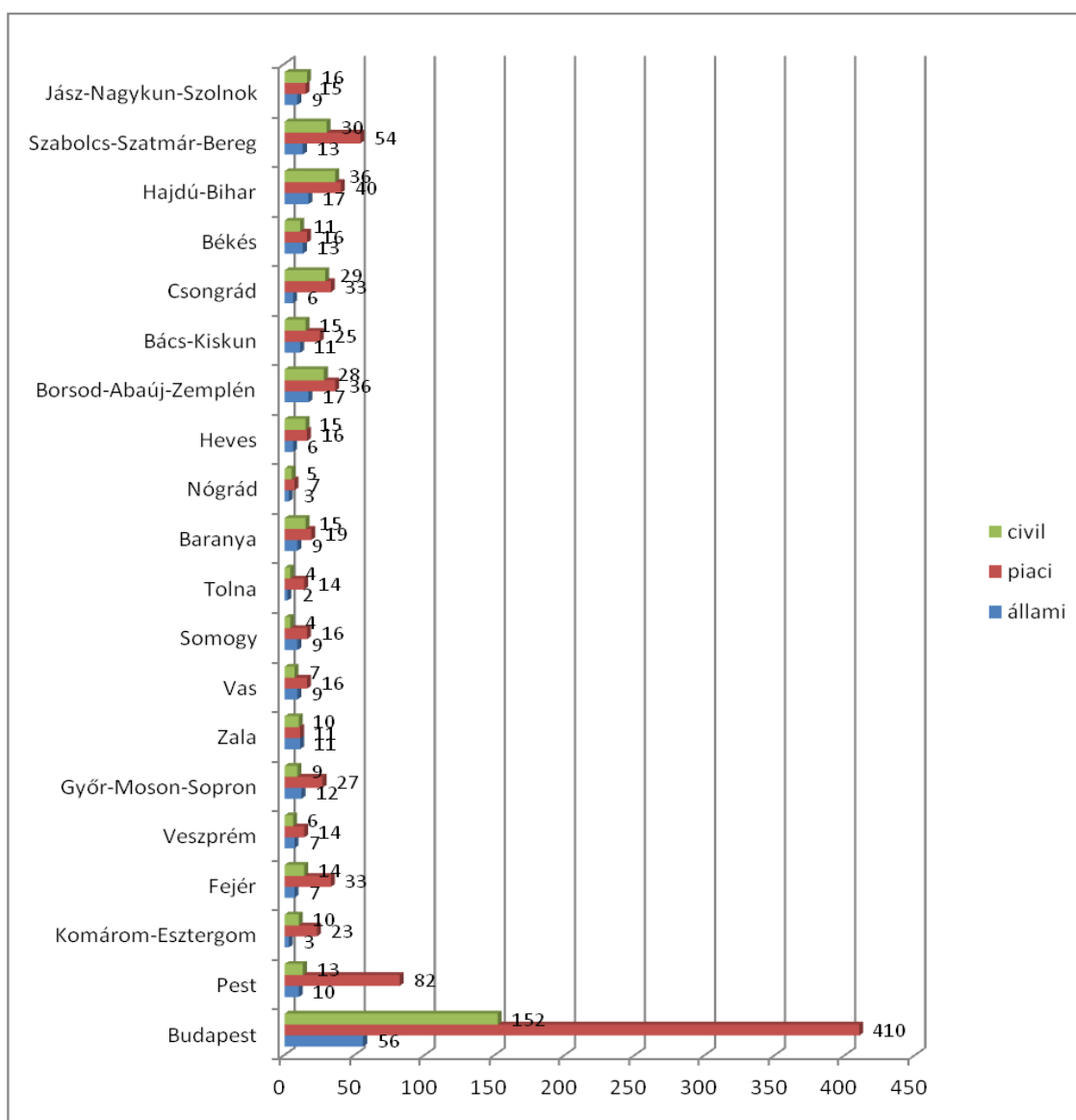
A 4. ábrán az akkreditált intézmények szektorok szerinti megoszlását láthatjuk. A piaci szervezetek vannak túlsúlyban.

4. ábra Az akkreditált intézmények szektor szerinti arányai (%)

Forrás: NMH - FAT nyilvántartás 2013. december adatai alapján saját adatok

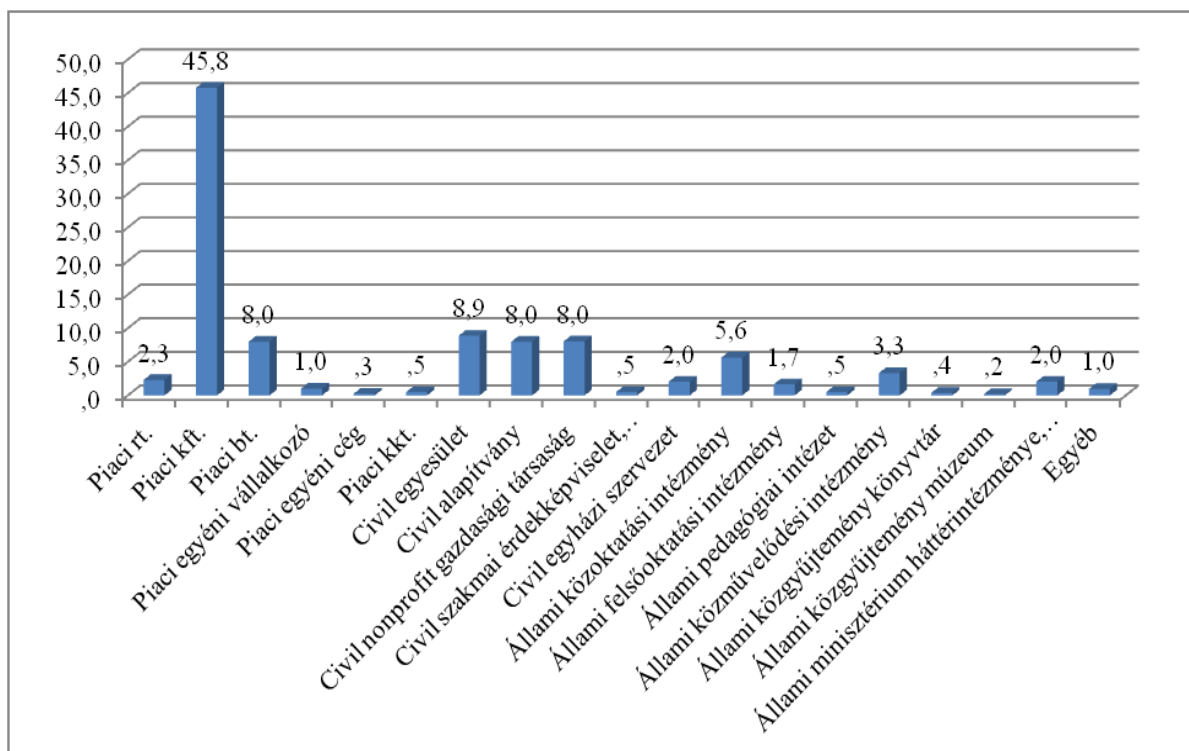
Ezt a képet nem árnyalja, ha megyei bontásban is megnézzük a szervezetek szektor szerinti számait. (Azért elemszámokkal dolgozunk, mert legtöbb esetben megyénként 100 alatti a szervezetek száma.) Az 5. ábra adatai is azt mutatják, hogy a piaci szervezetek vannak túlsúlyban. Az állami és civil szervezetek számai alakulnak eltérően, a gazdasági fejlettség szempontjából hátrányosabb helyzetű megyékben (pl. Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Heves, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg) a civil szervezetek magasabb számban vannak jelen.

5. ábra: Az akkreditált intézmények száma szektor és megyék szerint (db)

Forrás: NMH - FAT nyilvántartás 2013. december adatai alapján saját adatok

Ha a szervezetek gazdálkodási forma szerinti arányait nézzük (6. ábra), akkor a piaci szektoron belül a korlátolt felelősségű társaságok vannak a legmeghatározóbb arányban, a civil szektoron belül az egyesületek, alapítványok és a nonprofit gazdasági társaságok ugyanolyan arányban vannak jelen, az állami szektor szervezetei közül a közoktatási intézmények és a közművelődési intézmények emelkednek ki.

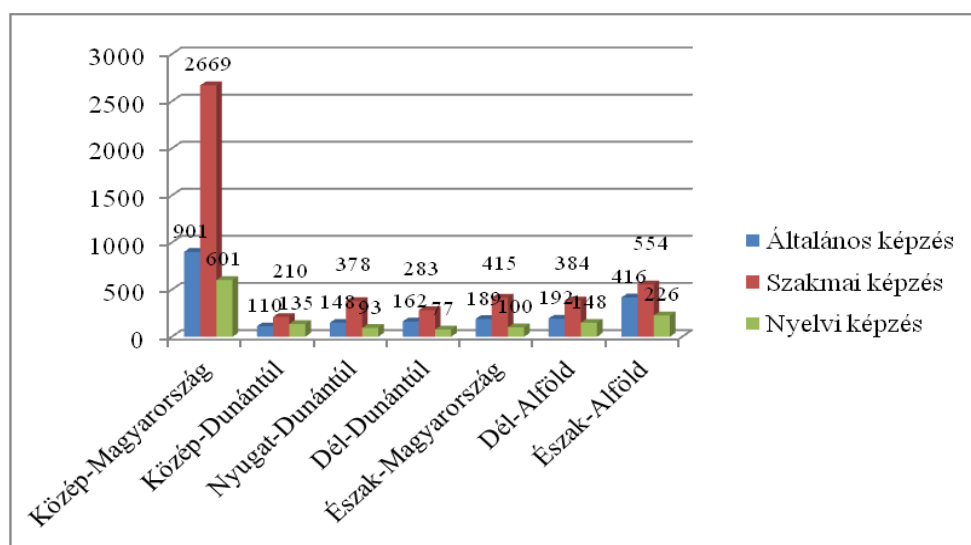
6. ábra Az akkreditált intézmények megoszlása gazdálkodási forma szerint (%)

Forrás: NMH - FAT nyilvántartás 2013. december adatai alapján saját adatok

A programkínálat

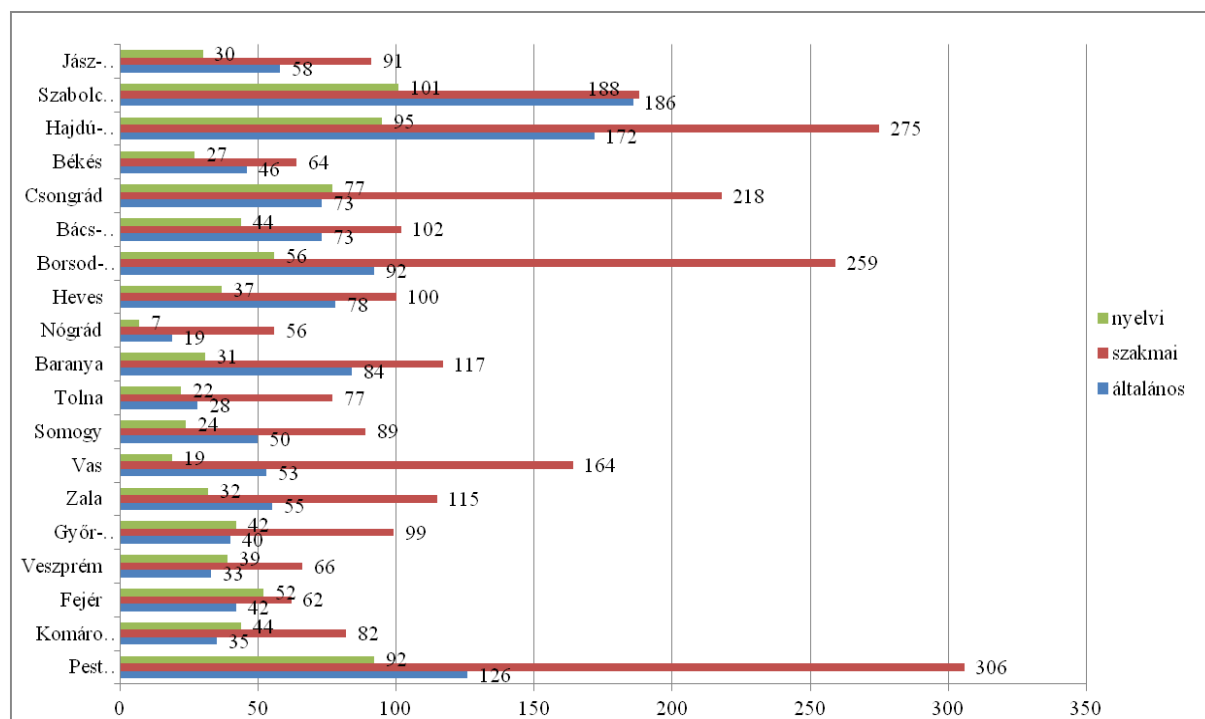
Az akkreditált képzési programok száma 8391 db. Ha szakmai, nyelvi és általános képzési kategóriánként nézzük, akkor ebből 4893 db szakmai (58,3%), 1380 db nyelvi képzés (16,4%), 2118 db általános képzés (25,2%); az arányokat tekintve tehát a szakmai képzések vannak túlsúlyban.

Ha az akkreditált képzési programok számait képzési cél és régiókénti bontásban nézzük (7. ábra), láthatjuk, hogy az egyes képzési típusok regionálisan nem mutatnak eltéréseket. Ha mégis jobban összevetjük az egyes képzési cél szerinti csoportokat, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy az általános képzések az Észak-Alföldi és a Dél-Alföldi régióban vannak magasabb számban. A Közép-Dunántúli régió esetében a nyelvi képzések emelkednek még ki.

7. ábra Az akkreditált képzési programok száma képzési cél és régiónkénti bontásban
 Forrás: NMH - FAT nyilvántartás 2013. december adatai alapján saját adatok

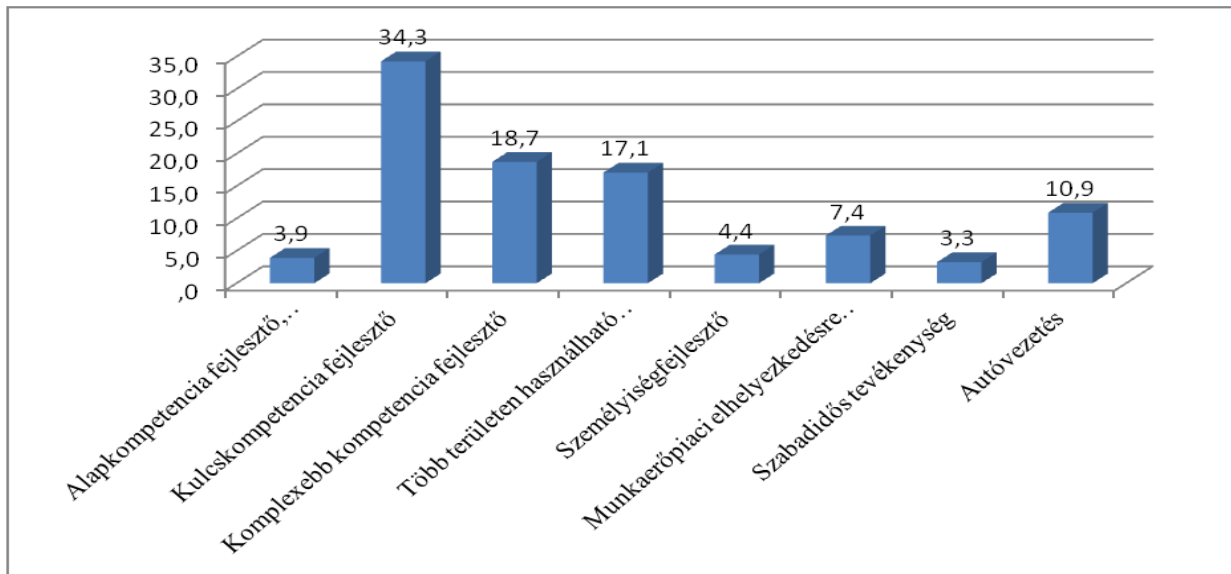
Ha megyék szerint (Pest megye Budapest nélkül szerepel) nézzük a képzési programok képzési cél szerinti alakulását (8. ábra), az már árnyalja ezt a képet, és az általános képzések vonatkozásában kiemelhetünk néhány megyét, például Szabolcs-Szatmár Bereg, Hajdú-Bihar, Heves, Baranya, ahol jóval nagyobb számban jelennek meg ilyen típusú képzések.

8. ábra: Az akkreditált képzési programok számának alakulása képzési cél és megyénkénti bontásban

Forrás: NMH - FAT nyilvántartás 2013. december adatai alapján saját adatok

Ha csak az általános képzéseket tekintjük (az adatbázis szerint ez 2118 képzést jelent), országosan a kulcskompetencia-fejlesztő képzések emelkednek ki (34,3%), valamint a komplexebb kompetenciafejlesztő (18,7%) és a több területen használható ismereteket nyújtó (17,1%) képzések aránya magasabb (9. ábra).

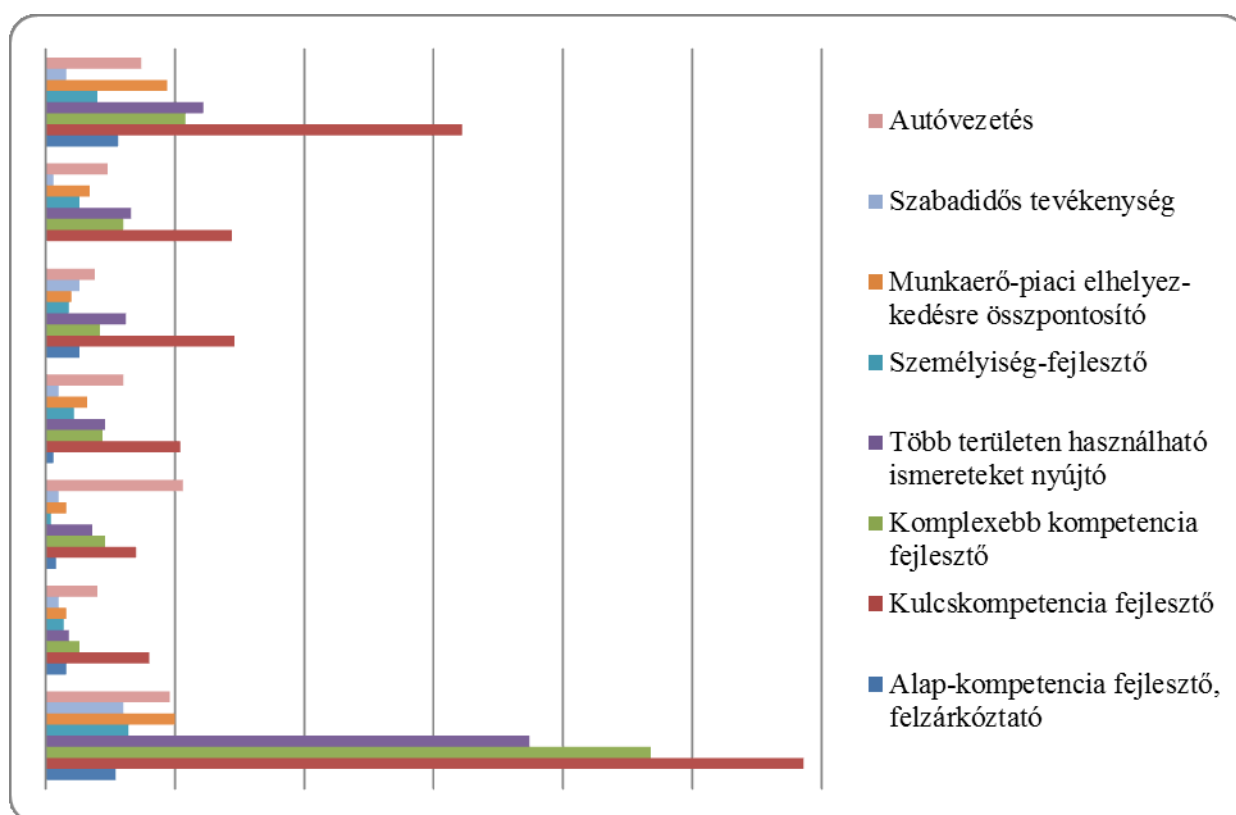
9. ábra: Az általános képzések arányai (%)

Forrás: NMH - FAT nyilvántartás 2013. december adatai alapján saját adatok

Ha az általános képzések alkategóriáit tekintjük, nincsenek régióként nagy különbségek, az országos arányok tükröződnek. A legnagyobb számban a kulcskompetencia-fejlesztő képzések vannak, és magasabb a komplexebb kompetenciafejlesztő, illetve a több területen használható ismereteket nyújtó képzések száma. Különbség az alapkompetencia-fejlesztő, felzárkóztató képzések esetében van, amelyek a vártnál alacsonyabb számban jelennek meg, de ha megjelennek, akkor Közép-Magyarország mellett az Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon. Az ilyen típusú képzések magasabb számát vártuk a hátrányosabb helyzetű térségekben, különös tekintettel arra, hogy voltak az elmúlt időszakban EU által támogatott felzárkóztató célú projektek. Hasonlóan kiemelkedik a fentebb említett régiókban a munkaerő-piaci elhelyezkedésre összpontosító képzések száma, amely szintén összefüggésbe hozható a támogatásokkal, hisz a 2007–2013-as európai uniós költségvetési ciklusban a hazai fejlesztések egyik kiemelt célja volt a foglalkoztatás elősegítése, az ilyen jellegű képzések pedig elősegítik ennek a célnak az elérését. Néhány képzés ebből a kategóriából: *Út a munka világába* tréning, A munkahely megszerzését és megtartását elősegítő készségfejlesztő tréning, Álláskereső ismeretek, Ál-

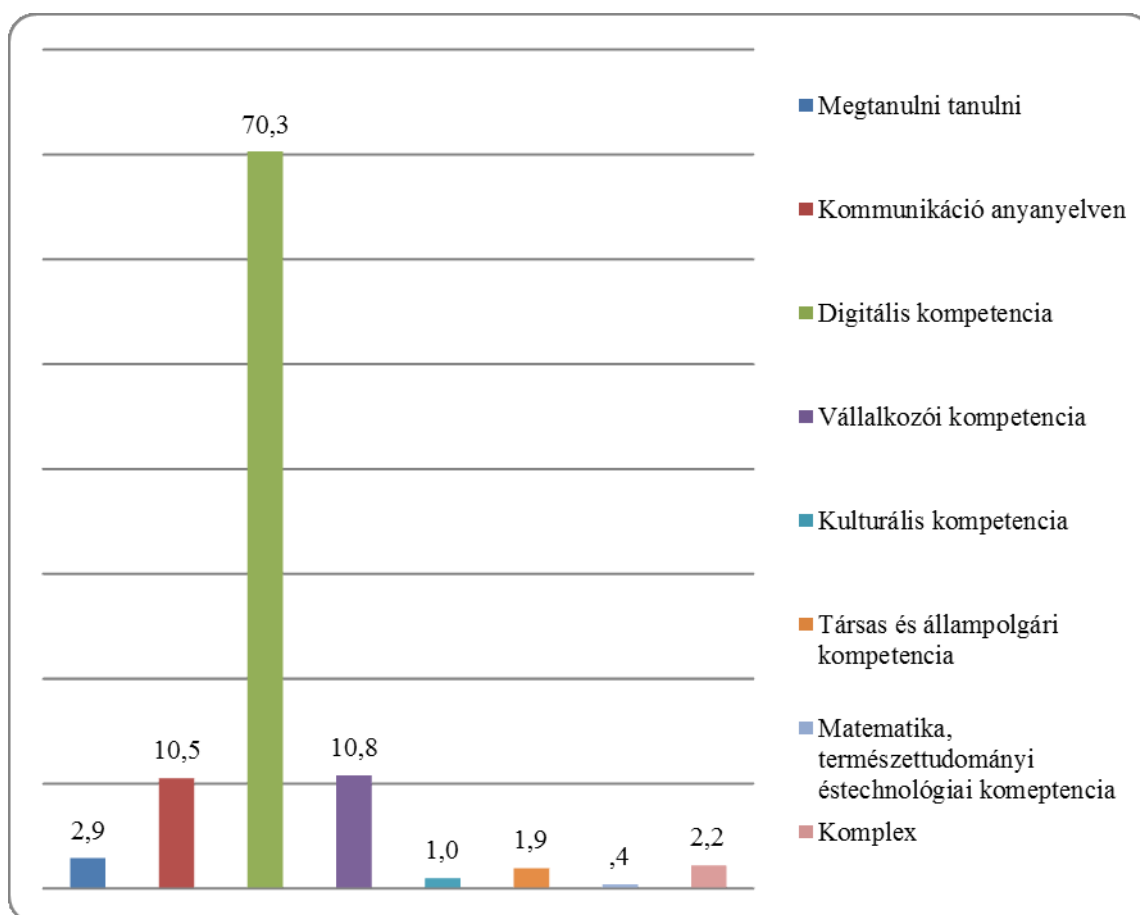
laskeresési és munkaerő-piaci képzés, Állaskeresést, elhelyezkedést elősegítő ismeretek oktatása stb. (10. ábra).

10. ábra: Az általános képzések tartalmi csoportosítása régiónként (db) (N=2118)

Forrás: NMH - FAT nyilvántartás 2013. december adatai alapján saját adatok

Ha a képzések csoportjai között legmeghatározóbb kulcskompetencia-fejlesztő képzéseket nézzük (az adatbázisban a kódolás után szereplő 724 képzés), a 11. ábrán szereplő arányokat, láthatjuk, a digitális kompetencia fejlesztése emelkedik ki, ezen túl még a kommunikációs és a vállalkozói fejlesztésére vonatkozó képzések a meghatározóak.

11. ábra: A kulcskompetencia képzések alkategóriánkénti arányai (%)
 Forrás: NMH - FAT nyilvántartás 2013. december adatai alapján saját adatok

A kulcskompetencia-fejlesztő képzéseket illetően nincs eltérés területileg, ha regionálisan, de akár megyei bontásban nézzük az adatokat, akkor is hasonló arányokat láthatunk.

Összegzés

Akárcsak a gazdasági fejlettség tekintetében, a felnőttképzési intézmény- és programkínálatban is megjelennek regionális különbségek. Azonban gyakran eltérően a várakozásoktól, ellenkező előjellel. Épp a hátrányosabb helyzetű térségekben magasabb az intézményi szám és az akkreditált programok száma. Ennek az állhat a hátterében, hogy a felnőttképzés pótló, továbbképző funkciója tud érvényesülni. De valószínűleg azért képes érvényesülni, mert az épp ezekbe a térségekbe érkező európai uniós források lehetővé teszik az intézményi és képzési fejlesztéseket.

A képzések tartalmi irányultságának tekintetében nincsenek olyan nagy különbségek. A szakmai képzések dominanciája figyelhető meg, de nem elhanyagolható számban találunk általános képzéseket is. Azt feltételeztük, hogy a hátrányos helyzetű térségekben magasabb

arányban vannak az általános célú képzések, ami nagyrészt igazolódott. Azonban az általános képzéseken belül a vártnál jóval alacsonyabb arányban jelennek meg az alapkompétencia-fejlesztő, felzárkóztató képzések. A képzések tartalmát vizsgálva a kulcskompetencia-fejlesztés, azon belül is a digitális kompetencia fejlesztése a meghatározó. Nincs területi eltérés e tekintetben. Erre az egyértelmű igény, szükségesség mellett a digitáliskompetencia-fejlesztő képzések európai uniós projektek révén történő finanszírozása is lehet magyarázat.

Jegyzet

[1] A liberal adult education – a szabad felnőttképzés kifejezést használják a vizsgálatban. Értelmezésükben ez olyan nem-szakmai képzéseket jelent, amelyeken a résztvevők saját motivációjuk miatt, önkéntesen vesznek részt, és általában valamilyen hobbihoz kötődik.

BIBLIOGRÁFIA

- A gazdasági folyamatok regionális különbségei 2012. (2013) Budapest : Központi Statisztikai Hivatal, 2013. 45 p.
- Akerman, Rodie–Vorhaus, John–Brown, John (2011): The Wider Benefits of Learning. Part 3: Learning, Life Satisfaction and Happiness. Gütersloh : Bertelsmann Stiftung, 2011., 24 p.
- Bajusz Klára (2008): Felnőttek az iskolapadban? Az iskolarendszerű felnőttoktatás helyzete és problémái. In: Bábosik István (szerk.): Az iskola korszerű funkciói. Budapest : Okker 2008. 60-75 p.
- Csoma Gyula (2002): Felnőttoktatási sajátosságok. In: Mayer József–Singer Péter (szerk.): Módszertani stratégiák az iskolarendszerű felnőttoktatásban 1. – Problémák, kérdések – megoldások, válaszok. Budapest : Országos Közoktatási Intézet, 2002. 72-104 p.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2006/962/EK ajánlása az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról (2006) In: *Az Európai Unió Hivatalos Lapja Magyar nyelvű kiadás*, 2006. 12.30. 49. évf., 394. sz. 10-18 p.
- Farkas Éva – Farkas Erika – Hangya Dóra – Leszkó Hajnalka (2011): A dél-alföldi régió akkreditált felnőttképzési intézményeinek működési jellemzői. Szeged : SZTE Juhász Gyula Pedagógiai Kar Felnőttképzési Intézet, 2011. 145 p.
- Felkai László (2002): A felnőttoktatás története Magyarországon. In: Mayer József–Singer Péter (szerk.): Módszertani stratégiák az iskolarendszerű felnőttoktatásban. 1. Problémák, kérdések – megoldások, válaszok. Budapest : Országos Közoktatási Intézet, 2002. 7-18 p.

- Györgyi Zoltán (2006): A civil szervezetek hiánypótló szerepe. In: *Educatio*, 2006. 15. évf. 2. sz. 305–319 p.
- Koltai Dénes (2005a): Felmérés a hazai akkreditált felnőttképzési szervezetek működéséről. Budapest : Nemzeti Felnőttképzési Intézet, 2005. 114 p.
- Koltai Dénes (2005b): Felmérés a hazai felnőttképzési szervezetek akkreditált programjainak helyzetéről. Budapest : Nemzet Felnőttképzési Intézet, 2005. 103 p.
- Mayer József (2003): A tanulási környezet átalakulása az iskolarendszerű felnőttoktatásban. In: Mayer József–Singer Péter (szerk.): Módszertani stratégiák az iskolarendszerű felnőttoktatásban 5. – Tanári kulcskompetenciák. Budapest : Országos Közoktatási Intézet, 2003. 7-35 p.
- Mayer József (2006): A munkaerőpiac elvárásai és az iskolarendszerű felnőttoktatás. *Educatio*, 2006. 15. évf. 2. sz. 288-304 p.
- Márkus Edina (2013): Az általános célú felnőttképzés elméleti megközelítései. In: *Felnőttképzési Szemle* 2013. 7. évf. 2. sz. 5-15 p.
- Mihályfi Márta (2012): Az általános felnőttoktatás közvetett gazdasági előnyei – a nemzetközi kutatások néhány tanulsága. In: *Művelődés – Népfőiskola – Társadalom* 2012. 19. évf. 4. sz. 8-9 p.
- Sáska Géza (2002): A kilencvenes évek felnőttoktatásáról. In: Mayer József: Módszertani stratégiák – problémák, kérdések – megoldások, válaszok. Budapest : Országos Közoktatási Intézet - Krónika Nova, 2002. 47-62 p.
- Sz. Tóth János (é.n.): Az általános felnőttképzés fejlesztési koncepciója. Budapest : Magyar Népfőiskolai Társaság In: Magyar Népfőiskolai Társaság [2013. 07.12.] < URL: http://www.nepfoiskola.hu/MNT_hu/downloads/dokumentumok/archiv/felnkep.rtf
2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről. In: *Magyar Közlöny* 2001. 153. sz. 11412-11418 p.
2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről. In: *Magyar Közlöny* 2013. 96. sz. 54681-54701 p.

MÁRKUS, EDINA

INSTITUTIONS AND THEIR PROGRAMMES OF NON-VOCATIONAL ADULT EDUCATION
IN A REGIONAL APPROACH

The goal of this research is to reveal the situation of general configurations of Hungarian non-vocational adult education, both from the sides of the institutions as well as the programmes. This research has several components, while analysing both the Hungarian and the international special literature, the re-analysis of the existing data bases was carried out and interviews were made with institution directors and experts.

Our study presents partial results of this multi-component research. Principally it concentrates on analysing data of our own data base made from registrations. First of all, we analyse supply, what the potential institutional and programme supply for adults is, and what differences and deviations in regions with various social-economical background can be found.